

Benkő Loránd: Magyar nyelvjárástörténet. Egyetemi Magyar Nyelvészeti Füzetek. Budapest, 1957. Tankönyvkiadó, 112 lap.

1. A nyelvvel foglalkozó tudománynak az az ága, amelyik az utóbbi években a legnagyobb mérvű előrehaladást vallhatja a magáénak, kétségkívül a nyelvjárástörténet. Az elszórtan felbukkanó, módszerükben és felfogásukban egyaránt heterogén — bár nem egyszer igen értékes — korábbi kísérleteket (pl. Balassa József: Hunfalvy-Alb. 5; Uő: Ethn. 9 : 282; Erdélyi Lajos: NyF. 71. sz.; Losonczy Zoltán: NyK. 44 : 373—406, NyK. 45 : 45—116 és 195—266 stb.) nem számítva csak alig több mint tíz esztendeje, hogy Bárczi Géza két nagy jelentőségű tanulmánya (Régi magyar nyelvjáráások. Bp., 1947.), illetőleg előadása (A történeti nyelvjáráskutatás. Megjelent: MNy. 43 : 81—91) egyszeriben középpontba állította e nyelvtörténeti kutatásaink egészét is érzékenyen érintő kérdést, s ezt az akkor még teljesen elhanyagolt, még a gyermekcipőkbe is alighogy belebújt tudományágot a gyors kibontakozás felé terelte. Irányítása, buzdítása és értékes kezdeményezése nyomán egyre-másra születtek az olyan, nyelvjárástörténeti kérdéseket vagy azokat is feszegető cikkek, tanulmányok, nagyobb munkák, mint amilyen például Végh Józsefé (A békési népnyelv névszótöve. DebrDolg. 26. sz.), Papp Lászlóé (Az *ú* és *ü* hangok a hosszúpályi népnyelvben. MNépn. 6 : 51—110), P. Hidvégi Andreáé (A magánhangzók labializációja Anonymus magyar szórvaiban. MNy. 1 : 95—117), Abaffy Erzsébeté (Beythe István nyelvéről. MNy. 50 : 246—54), B. Lőrinczy Éváé (Az *-s* ~ *-cs* képző és a vele alakult képzőbokok története az ómagyar kor végéig. Kézirat. Vö. még MNy. 53 : 87—97), s nem utolsó sorban Deme Lászlóé (A magyar nyelvjáráások néhány kérdése. Bp., 1953.; Az irodalmi nyelv hangállománya és a nyelvjáráások. NyelvRef. 29—82; Nyelvatlaszunk funkciója és további problémái. Bp., 1956.), valamint az itt megidézett Benkő Lorándé (A magyar *ly* hang története. Budapest, 1953.; Hangtani tanulmányok a magyar kettőshangzók köréből. NyK. 54 : 37—62; Az *á* > *ā* labializáció eredete. PaisEml. 81—9).

A kezdő lökés tehát adva volt, s hogy e korábban oly elhanyagolt diszciplína előtt hatalmas távlatok nyíltak meg, azzal a nyelvtudomány minden művelője tisztában volt és van. Ki gondolta volna azonban akár csak öt-hat évvel ezelőtt is, hogy alig néhány esztendő múlva a magyar nyelvjárástörténet már önálló tantárgyként fog bevonulni az egyetemi nyelvészeti oktatásba, s hogy az 1957—58. tanév hallgatói már módszeres, tudományos igényű nyelvjárástörténeti tankönyvből szerezhetik meg vagy bővíthetik ismereteiket? S íme, amire nem is mertünk számítani, valósággá vált. Első gondolatunk, első szavunk ezért — még mielőtt e munka ismertetésébe bocsátkoznánk — nem lehet más, mint az elismerése, amely — mint ahogy megillette a kutatás fellendítéséért Bárczit — ugyanúgy kijár az első nagyobb arányú összefoglalásért Benkő Lorándnak is.

2. Benkő Magyar nyelvjárástörténete három nagy fejezetre oszlik: elvi, módszertani és konkrét nyelvjárási kérdések taglalására. Az egyes részek rövid foglalata a következő:

Az első fejezet — A magyar nyelvjárástörténet elvi kérdései (5—34) — három fő részre tagolódik. Az első részben a nyelvjárások mibenlétével — a nyelvváltozatok között elfoglalt helyük megjelölésével, meghatározásukkal, a nyelv életében betöltött szerepükkel — foglalkozik a szerző (5—9). A második részben a nyelvjárás jelenségek elemzését kapjuk (9—24). A nyelvjárás jelenségek mibenléte című szakaszban Benkő részletesen bemutatja a *nyelvjárás* műszó háromféle értelmezését, végül is a középső álláspontot foglalja el: „a »nyelvjárás jelenség« műszóval nem azokat a jelenségeket jelöljük meg, amelyek a nemzeti nyelvben nem élnek, csak a nyelvjárásokban (mint ahogy nemzeti nyelvi jelenségeknek sem csupán azokat tekintjük, amelyek más nyelvváltozatokban nem élnek, csupán a nemzeti nyelvben), hanem a műszót tágabb értelemben használjuk. Nem megyünk vissza azonban a legtágabb értelmezéshez — bár elismerjük annak elvi jogosultságát —, hanem részben gyakorlati megmondolásokból is a másodiknak említett lehetőséggel élünk: nyelvjárás értékűeknek vesszük azokat a nyelvi jelenségeket, amelyeknek a nyelvjárások nyelvváltozatán belül területi tagoltságuk van. Ez a meghatározás természetesen bármilyen természetű nyelvi jelenségre vonatkozik: érvényes tehát a nyelvjárás szókincsre (tájszavakra) is” (11). E rész további szakaszaiban a nyelvjárás jelenségek belső nyelvi problémáival — nyelvi keletkezésükkel, terjedésükkel, rendszerszerűségükkel —, valamint területi problémáival — keletkezési gócaikkal, területi terjedésükkel és határaikkal — ismertet meg bennünket a szerző. Hatalmas hazai és külföldi szakirodalomra támaszkodó, értékes új gondolatainak és fejtegetéseinek némelyikére még visszatérünk.

A fejezet harmadik fő része a nyelvjárások belső tagolódását, a nyelvi elkülönülés és egységcsülés okait s ezeknek a nyelvjárások életére gyakorolt hatását világítja meg, majd a belső tagolódás következtében kikristályosodott nyelvjárástípusokat, azok különféle megvalósulási formáit jellemzi és csoportosítja igen meggyőzően (24—34). A fejezet utolsó szakaszában a nyelvjárástípusok és a nyelvek viszonyának tárgyalásában különös figyelmet érdemel az a felfogása — amely más vonatkozásban az egész könyvön végighúzódik —, hogy a nyelvjárástípusok és a nyelvek elhatárolásának kérdését nem a nyelv belső története — a megértés, az eltérések viszonylag kis vagy nagy száma, tehát a nyelvben történt változások —, hanem a nyelv külső története — az egymás közötti érintkezés, politikai és gazdasági okok, tehát a nyelvvel, a nyelvet beszélő néppel történt változások — felől kell megközelítenünk. E felfogás értelmében: „A magyar nyelv például akkor válik az ugor »ősnyelv« egyik nyelvjárástípusából önálló nyelvvé, amikor az eme ugor nyelvjárástípust beszélő népcsoport elválik az ugarság többi részétől, és megkezdí önálló életét. Ettől az időtől kezdve külön nyelv a magyar, függetlenül attól, hogy belső nyelvi szerkezete egy ideig még nyilván erősen »ugor« jellegű, s a rendszerbeli különbségek mértéke feltehetően csak jóval később emelkedik olyan színvonalra, amely mondjuk az obi-ugor nyelvekkel való megértést erősebben gátolná. Az újlatin nyelvek is akkor válnak a latin nyelv nyelvjárástípusaiból külön nyelvekké, amikor a római birodalom gazdasági és politikai szervezete szét hullik, nem pedig akkor, amikor e széthullást követő belső nyelvi különfejlődés egy bizonyos — meghatározatlan — fokot elér” (33).

A könyv második fejezete — A magyar nyelvjáráskutatás módszertani kérdései (35—59) — két nagyobb részre különül. Az első részben a nyelvjárástörténet forrásanyagát vizsgálja meg egyenként a szerző: a nyelvemlékeket, a mai nyelvjárásokat, a rokon nyelveket, a jövevény elemeket, a tulajdonneveket, végül a nyelvészeti vonatkozású megjegyzéseket és közléseket (35—53). Különösen a legfontosabb forrásanyagira, a nyelvemlékekre fordítja figyelmét, s behatóan foglalkozik a nyelvemlékek nyelvjárástörténeti szempontú felhasználásának olyan kérdéseivel, mint a

nyelvemlékek helyhez kötése, az egy író tollából származó nyelvi ingadozások, az író saját nyelvállapotának és az irodalmi normának keveredése stb. (35—44).

Igen nagy érdeklődésre tarthat számot e fejezet második része — A nyelvjárástörténeti vizsgálat módjai (53—9) — nem is annyira a hallgatók, mint inkább a szakemberek körében. Amit itt Benkő néhány lapon elmond, azt így összefüggően, a nyelvjárástörténetére vonatkoztatva még senkitől sem hallottuk. „Az összefüggések feltárása” című szakaszban újból nyomatékosan hangsúlyozza azt az alapgondolatát, hogy a nyelvjárástörténeti kutatásban elengedhetetlen s igen nagy jelentőségű a nyelvjárástörténetének a tanulmányozása, értve ez alatt elsősorban a település- és népiségtörténeti mozzanatok vizsgálatát. „Egyáltalán nem túlzás azt mondani — írja Benkő —, hogy tüzetes település- és népiségtörténeti vizsgálatok nélkül nincs történeti nyelvjáráskutatás” (54), s valóban, könyve minden lapja tanúskodik e megállapítás igazáról.

Hasonlóképpen érdekes és lényeges fejtegetést kapunk A viszonyítás lehetőségei (55—7) című szakaszban arról, hogy a nyelvjárási jelenségek szinkrón és diakrón viszonyításában milyen eljárási módokat követhetünk. A szinkrón viszonyításban például — mint írja — „két fő lehetőség kínálkozik. A nyelvjárástörténetekben meglévő jelenségeket hasonlítani lehet egyrészt a nemzeti nyelv jelenségeihez. A viszonyításhoz föl lehet használni másrészt a nyelvjárástörténetekben belső tagoltságát, azaz a nyelvjárástörténeti jelenségeket egymáshoz is viszonyítani lehet” (56). Benkő mindkét utat járhatónak tartja, de megjegyzi: „A nyelvjárástörténetekben belüli, egymás közti viszonyítás mindenesetre teljesebb nyelvi képet ad, s hívebben kifejezi a jelenségek közt meglévő valódi nyelvjárástörténeti különbségeket” (uo.). Ő művében szintén ez utóbbi eljárást alkalmazza.

Ugyanehhez a részhez tartozik még Az anyag vizsgálatának jellege című szakasz is (57—9). Ebben a szerző a szinkronikus és diakronikus, tehát a nyelvjárástörténeti anyagot időegységben, illetőleg időegységmutatóban szemlélő vizsgálat lényegét mutatja be, majd a vizsgálat irányaira vonatkozólag tesz értékes megállapításokat. Megkülönböztet *jelenségvizsgálatot*, amely csupán egyes jelenségek történeti életének a feldolgozására irányul, és *rendszer- vagy típusvizsgálatot*, amely a jelenségek összességének mint nyelvi rendszernek a történeti feldolgozását tűzi ki célul. Mind a jelenség-, mind a típusvizsgálatokkal kapcsolatban felvet még néhány más érdekes gondolatot is, ezek ismertetésére azonban itt sajnos nem térhetek ki.

Míg az első fejezetben elméleti, a másodikban pedig módszertani kérdésekkel ismertet meg bennünket a szerző, addig a harmadik, legnagyobb terjedelmű fejezet — A magyar nyelvjárástörténetének vázlata (60—108) — a maga egészében a konkrét nyelvjárástörténeti kérdések és eddigi kutatási eredmények bő tárháza. Nehogy azonban valaki is azt higgye, hogy ez a fejezet — az elvi és módszertani résztől függetlenül — megelégszik a nyelvjárástörténeti kutatásoktól eddig kiderített és megvizsgált hangtani, nyelvtani szerkezetbeli, valamint szóképzési jelenségeknek pusztá felsorolásával. Igaz, csupán ez is elismerésre méltó teljesítmény lenne, mivel eddig a nyelvjárástörténeti kutatói többnyire csak a hangtani jelenségekre — bár kétségtelenül ezek a legbonyolultabbak — fordították figyelmüket, míg Benkő rendszeresen bevonja tárgyalásába a nyelvtani szerkezeti, valamint a szóképzési jelenségeket is. Ennél azonban még sokkal többet kapunk. A szerző itt az egyes nyelvjárástörténeti jelenségeknek a tárgyalásában mintegy próbáját adja a korábbi fejezetekben tett elméleti és módszertani megállapításoknak, s művének ez a fejezete az elmélet és gyakorlat egységének s eme egység nélkülözhetetlen szükségességének beszédes, élő bizonyítéka. Megmutatkozik ez mindjárt a fejezet A) pontjában, a magyar nyelvjárástörténet korszakolásában, ahol — gondoljunk csak a nyelv külső és belső történetéről mondottakra — ezt írja a szerző: „A korszakolás nem épülhet a nyelv belső történetére (= ami a nyelvben történik),

mert a nyelv belső fejlődésének folyamatosságában nem lehet olyan mozzanatokat találni, amelyek alapján a nyelvtörténeti korszakok egymástól való elkülönítéséről szó lehetne. A nyelv külső története (= ami a nyelvvel történik) azonban módot ad arra, hogy a nyelvtörténetben bizonyos szakaszokat megállapíthassunk, s ezeket — ha nem is éles, de legalábbis hozzávetőlegesen meghúzható — határokkal egymástól elkülöníthessük” (60). S ugyanez a törekvés mutatkozik meg nála a nyelvjárástörténet minden egyes korszakának tárgyalásában, midőn az egyes korszakok nyelvjárási jelenségeinek a bemutatása előtt mindig külön szakaszban foglalkozik a történeti viszonyoknak a nyelvjárások életére gyakorolt hatásával (61—3, 65—6, 70—2, 84—7).

A műnek ez a fejezete a magyar nyelvjárástörténet nagy nagy korszakait vizsgálja: a rokon nyelvi együttélés korát (60—5), az ősmagyar nyelvjárások korát (65—70), az ómagyar (70—84), végül pedig az újmagyar nyelvjárások korát (84—108). E korszakok nyelvjárási jelenségeinek vizsgálata során nem rendszeresen tárgyalja az egyes jelenségeket, mint ahogy például Bárczi tesz a Magyar hangtörténetben (Budapest, 1958. Második, bővített kiadás), hanem csak szemelget a rendelkezésére álló anyagból úgy, hogy mindig az illető korszak legjellemzőbb hangtani, nyelvtani szerkezetbeli és szóképzési jelenségeit ragadja ki. De hogy ez a szemelvényes tárgyalás is mennyire úttörő jellegű, azt az is mutatja, hogy még ezek a kiragadott anyagrészek is jelentős százalékban Benkő saját korábbi kutatásainak már publikált vagy éppen séggel először itt közzétett eredményei. Ilyen a palce á ősi voltára vonatkozó fejtegetése (74—5, 89, l. PaisEml. 88), az *-a, -e* patronymicum (apanév)-képzős családnévi alakulatok földrajzi elterjedésére és „jelentésére” vonatkozó megjegyzések (84, l. A régi magyar személynévadás 16), az *ë ~ ö* viszony XVI—XX. századig terjedő hullámozására tett megállapítások (89, l. MNy. 52 : 271—9), az *á > ā* labializáció magyarázata (92, l. PaisEml. 81—9), a XI—XIV. századi *á ~ a* kettősség bizonyítása (74, l. MNy. 53 : 179—82), az *-s* képzős melléknévek *s*-ének intervokális megnyúlását, illetőleg *e* nyúlás földrajzi és egyéb körülményeit tisztázó kutatások (101—2) stb. S hadd említsem meg végül, hogy részben Benkő munkája az a hat, a *-ból, -ből; -ról, -ről; -tól, -tól* ragnak, valamint az *-ít* képzőnek a XVI., XVIII. és XX. századi állapotát rögzítő térkép, amely nagymértékben növeli a tankönyv szemléletességét.

3. Már e rövid ismertetés során is rámutattam egyszerű-egyszer Benkő nyelvjárástörténetének néhány fő vonására, legfőképpen erényére. Mégis úgy érzem, szólnom kell még egy pár szót a mű egészéről, hogy — ha tüzetes értékelésre itt nincs is mód — legalább felvillantsam néhány gondolatát, amelyet a szakemberek és a Magyar Nyelvőr valamennyi olvasója számára hasznosnak tartok.

A szerző már másutt kifejtette, hogy — ha nem is tudjuk minden esetben egy-egy hangváltozásnak az okait — ez mégsem ment föl bennünket általában az okoknak a vizsgálatától, hiszen ez számos esetben eredménnyel jár. A hangváltozások tendenciákba sorolása Benkő szerint sem helytelen, ez azonban „sokszor mintegy eltereli a figyelmet a fejlődések valóságos eredetéről és lefolyásáról, majd nem hogy elkenyelmesíti a kutatót a vizsgált problémák tényleges megoldása tekintetében: megállapítják, hogy ez vagy az a hangfejlődés labializáció, nyiltabbá válás, palatalizáció stb., s ezzel a hangtani »magyarázat« véget ér. Pedig a legtöbb hangváltozás sokkal bonyolultabb és sokrétűbb annál, semhogy vele kapcsolatban valamilyen összefoglaló vezérszó hangoztatása megoldást hozhatna. A tendenciába sorolás jó arra, hogy azonos típusú, azonos irányú hangváltozásokat összekapcsoljunk és együtt tárgyaljunk (sokszor valóban szoros is az összefüggés a beléje sorolt jelenségek között), de legtöbbször mégsem maga a magyarázat, mégsem világít rá a kérdéses jelenség keletkezésének és továbbalakulásának problémáira” (PaisEml. 86). Tankönyvében ugyanezt az elvet vallja, s miközben külön leszögezi, hogy „A nyelvi jelenségek keletkezésének mindig

objektív okai vannak” (12), ugyanakkor meg is próbál rendet teremteni az okok között. A kétségtelenül legbonyolultabb okokra visszamenő nyelvi jelenségeknek, a hangváltásoknak keletkezését vizsgálva a legfontosabbról, az úgynevezett kombinatorikus hangváltásokról tesz említést, s az idetartozó hangváltásokat két csoportra osztja: asszociatív (hasonulás, elhasonulás, analógia stb.) és helyzeti változásokra (nyílt vagy zárt, hangsúlyos vagy hangsúlytalan szótagban, szó elején vagy a szó végén stb. előforduló helyzet). Könyvének harmadik fejezetében, a konkrét hangtani jelenségek tárgyalásában következetesen érvelnyesíti is e szempontot, s az $\acute{a} > \bar{a}$ labializációt elhasonulással és analógiával (92), a hangsúlyos szótagokban szereplő felső nyelvállású magánhangzók nyúlását (94), valamint a diftongizációt a hangsúly hatásával s ugyancsak analogikus továbbterjedéssel (96) stb. magyarázza.

Külön figyelmet érdemel Benkő művében a nyelvjárások meghatározása, amely magán viseli ugyan a sok szempontot magukba sűríteni akaró definíciók elkerülhetetlen nehézkességét, de éppen sok szempontja, s a nyelvjárásokat változásaikban, mozgásukban szemlélő jellege következtében kétségtelenül egyike a legjobboknak. S végre is egy meghatározás ne szép legyen, hanem jó! A definíció a következő: „Nyelvjárásoknak nevezzük azt a nyelvváltozatot, amely — mint a népnyelv legfontosabb változata — mindmáig többé-kevésbé mentes maradt a nemzeti nyelvet létrehozó, viszonylag teljes nyelvi egységesülést eredményező folyamattól; amelynek differenciáltsága, tagoltsága — szemben a népnyelv egyéb változataival — elsősorban területi (vagy a területi tagolódással azonos értékű más szervezeti) jellegű. Nyelvjárásban beszél tehát az, aki a nyelvnek helyi színezetű, a nyelvterületnek csupán valamelyik részére jellemző változatát használja” (7).

A nyelvjárástörténet korszakolása tekintetében a szerző megközelítőleg ugyanarra az eredményre jut, mint Bárcei (A magyar történeti nyelvjáráskutatás. III. Kongr. 303—24), azaz ő is négy korszakot különböztet meg (60—1): 1. A rokon nyelvi együttélés kora; 2. Az ősmagyar nyelvjárások kora. Ez utóbbinak felső határát Benkő a X. század közepében jelöli meg, míg Bárcei inkább a X. század végét tekinti határnak (i. h. 308); 3. Az ómagyar nyelvjárások kora. Benkő szerint e korszak a XV—XVI. század fordulójáig tart, s a magyar nyelvtörténetre alkalmazott általános korszakolásától eltérőleg (Bárcei: Magyar Hangtörténet² 5—8) ugyanezen a véleményen van Bárcei is (III. Kongr. 317, 322); 4. Az újmagyar nyelvjárások kora, mely a XVI. század elejétől napjainkig tart.

Abban a gazdag elméleti részben, amely e mű első fejezetét alkotja, s amelyet így összességében nálunk még senki sem tárgyalt, a szerző a már említetteken kívül is nem egy megszívlelendő új nézettel, érdekes, egyéni megoldással lép meg bennünket. Gondolok itt a külső és belső nyelvjárásszigetek eddig még tudtommal sehol sem alkalmazott megkülönböztetésére (31—2), a nyelvjárási jelenségek keletkezési gócainak vizsgálatára, ezen belül az egy- és többgócu jelenségek közti különbségtételre (18—20) stb. Hogy a tudományos közvélemény elfogadja-e ezeket a szerintem igen hasznos megoldásokat, majd elvállik. Benkő e téren szerzett érdekeit azonban az esetleges elutasító fogadtatás sem fogja csökkenteni.

Ilyen nagy jelentőségű úttörő munka természetesen nem lehet mentes bizonyos hibáktól vagy legalábbis vitatható pontoktól sem. Ez sem az. Azonban, bár nem vagyok annak a nézetnek a híve, hogy egy értékes tudományos alkotáson nem illik csorbát ejteni azzal, hogy a sebezhető pontjaira is rámutatunk, most mégis jobbára mellőzöm ezt a módszert, mégpedig két okból. Részint azért, mert kifogásaim főleg részletkérdésekre vonatkoznak, s folyóiratunk olvasóinak legnagyobb részét nem érdekelnék túlságosan, részint pedig azért, mert szilárd meggyőződéseim szerint e munka oly jelentős

helyet foglal majd el nyelvjárástörténeti szakirodalmunkban, hogy esetleges korlátai, fogyatékoságai sokkal tisztábban és szembetűnőbben mutatkoznak majd meg a tudományos felhasználás, kiaknázás során, mint ahogy én azokat jelen ismertetésemben valózni tudnám. Itt csak egy-két dologra mutatok rá egészen futólag.

Az első ilyen vitatható pont magának a műnek a tárgya, illetőleg a címe. Ez a könyv minden kiválósága ellenére még nem teljes magyar nyelvjárástörténet — bár elvi és módszertani kérdéseket fejtegető első két fejezetét én már minden szempontból befejezetteknek, véglegesnek érzem —, s ezért címül is inkább valamilyen „Fejezetek a magyar nyelvjárástörténetből”, „A magyar történeti nyelvjáráskutatás”-féle szövegezés kívánkozott volna. Persze újabb kiadás esetén a konkrét nyelvjárástörténeti anyag rendszeres tárgyalást lehetővé tevő bővítése ezen a bajon segíthetne.

Vitathatónak érzem a szerzőnek azt az eljárását, hogy a képzők alaki változatainak nyelvjárástörténeti képét — pl. az *-it* képzőét (105) — nem a nyelvtani szerkezeti, hanem a szóképzési jelenségek között rajzolja meg. Ez a megoldás — ha tudományosan védhető is — a munka tankönyv-voltát szem előtt tartva semmiképpen sem szerencsés. A hallgatók így a *-ból*, *-ből* ragnak, valamint az *-it* képzőnek egymás után következő, sokban hasonló jellegű 3—3 térképét más típusú nyelvi jelenséghez kénytelenek rögzíteni.

Az egyes nyelvjárástípusokról szólván (30—2) a nyelvjárásszigeteknek külön szakaszt szentel a szerző. A külső és belső nyelvjárásszigetekre vonatkozó gazdag mondanivalója valóban megérdemel egy szakaszt, de akkor — az egységes felépítés kedvéért — azt érdemelt volna a nyelvjárások másik fő típusa, a peremnyelvjárásoké is.

Elhagyva most a nyelvtörténeti és előnyelvi bizonyító anyag helyenként való ingatagságának az előszámlálását, valamint egy-két sajtóhibának, elírásnak (pl. a 104. lapon „jelentő mód” áll „felszólító mód” helyett) a szörszálhasogató felemlegetését — melyik mű mentes az ilyen hibáktól? Még egy szerkesztőé sem! —, soraimat azzal zárom, hogy tudományunk e munka megírásáért sokat köszönhet Benkő Lorándnak. Ez a könyv a pedagógiai és tudományos igényeket egyaránt kielégítő anyagával és tárgyalásmódjával, új utakat kereső és találó elgondolásaival, gazdag bibliográfiájával egyetemi oktatásunknak és a nyelvtudománynak közös nyeresége, s a róla adott jelen ismertetés célja sem lehet más, mint — elismertetés.

Grétsy László

Gáldi László: A magyar szótáirodalom a felvilágosodás korában és a reformkorban. — Függelékül Pais Dezső, Bárczi Géza és Mészöly Gedeon hozzászólása. — Budapest, 1957. Akadémiai Kiadó. XVI + 586 lap, 8 fényképmelléklettel.*

Az utóbbi években föllendült kétnyelvű szótáírásunk mellett a Nyelvtudományi Intézetben folyó egynyelvű szótári munkálatok is igen jelentősek. Jóllehet ezeknek ma még nincs látható eredményük, a nemsokára megjelenő Értelmező Szótár, az éveken belül befejeződő Petőfi-szótár, az Új Magyar Tájsszótár s nem utolsósorban az Akadémiai Nagyszótár kétségtelenül a magyar lexikográfiának új és minden eddiginél gazdagabb korszakát jelentik. Ezek a készülő munkálatok annyi elvi és módszerbeli kérdésnek a megoldását követelték és követelik meg, hogy máris több nyelvészeti stúdiumot (elsősorban a lexikológiát és jelentéstant) termékenyítették meg, s létrehozták a tudományos magyar lexikográfiát.

* Ára 100 Ft, nem pedig 190 Ft, mint ahogy előző számunk borítóján tévesen jeleztük. — *A szerk.*